

MEVSİMLİK TARIM İŞLERİNDE ÇALIŞAN ÇOCUKLAR İÇİN MODEL EYLEM PLANI

Yerel Düzeyde Eylem Planı Hazırlık Sürecinde Yanıtı Aranacak Sorular

1. Mevsimlik ve gezici tarım işlerinde çalışan çocuk sayısı kaçtır? Bu çocukların sayısı nasıl tespit edilecektir? Çalışan çocuklar nasıl kayıt altına alınacaktır?
2. Mevsimlik ve gezici tarım işçiliği kapsamında çocuk emeğinin sona erdirilmesi durumunda geçim stratejisi çocuk emeğine dayalı olan ailelerin bu gelir kayıpları nasıl telafi edilecektir? Bu kapsamda merkezî yönetime neler önerilebilir? Bu kayıplar doğrudan nakit veya aynı olarak karşılanabileceği gibi, ailelerin giderlerini azaltabilecek önlemler neler olabilir?
3. Çocuk emeğinin sonlandırılması durumunda ortaya çıkacak iş gücü açığını kapatmaya yönelik yerel ve merkezî düzeyde neler yapılmalıdır? Yeni iş gücü olanakları nasıl yaratılacaktır?
4. Yerel düzeyde çocuk işçiliğinin önlenmesi için sorumlulukların paylaşımı nasıl yapılacak? Sorumlu kuruluşlar arasındaki görev paylaşımı, koordinasyon ve iş birliği nasıl sağlanacaktır?
5. Mevsimlik ve gezici tarım işlerinde çalışan işçilerin konaklama ve barınma koşullarının iyileştirilmesi için hangi modellere gereksinim bulunmaktadır? Bu kapsamda tarla / bahçe sahipleri / işverenler ne tür katkı sağlayabilir?
6. Makineli hasadın insan gücü yerine kullanılması süreci nasıl ilerleyecektir? Makineli hasattan dolayı ortaya çıkacak iş gücü açığı nasıl değerlendirilecektir?
7. Çocuk işçiliğinden el çektirilen çocuklar için çalışmadıkları zamanlarda çocukların yaşına ve gelişim durumuna uygun hangi eğitim ve beceri geliştirme faaliyetleri uygulanacaktır? Bu programı hangi kişi ve kurumlar uygulayacaktır? Bu kişi ve kurumların teknik ve finansal kapasitesi uygun mudur?
8. Çocuk emeğinin sonlandırılması durumunda bitkisel üretim süreçleri nasıl etkilenebilir ve bu etkinin yerel düzeyde en aza indirilmesi için neler yapılmalıdır? Alternatif çözümler neler olabilir?
9. Çocukların çalıştığı ürünlerle ilgili üretim, ihracat, ticaret firmalarının çocuk emeğinin sonlandırılması sürecine katılımı için neler yapılabilir? Sosyal sorumluluk kapsamında sürece teknik ve finansal katkıları nasıl sağlanabilir?
10. Mevsimlik ve gezici tarım işlerinde çalışan çocuklar ile bu göç sürecinden etkilenen çocukların eğitim, sağlık, yaşam ortamı, iş sağlığı ve güvenliği konularında ulusal ve uluslararası standartların sağlanması için neler yapılmalıdır?
11. Mevsimlik ve gezici tarım işleri için sürekli yaşadıkları yerlerden bir başka yere giden veya kendi ilinde çalışan çocukların eğitimlerinin devamı için ilgili il ve ilçe mülki idarecileri ne tür önlemler almalıdır?
12. Yerel düzeyde uygulamaya konulacak çözümlerde işçilerin yaşam kültürleri, konut tercihleri ne derece dikkate alınmaktadır? Bunun için hangi çözümler geliştirilebilir?
13. Çalışan çocuklar için iş birliği yapılması gereken kurumlar hangileridir? Bu kurumların kapasite analizi yapılmış mıdır?

14. Tarlada veya bahçede çocuk işçi çalıştırılmaması için işverenler nasıl ikna edilecektir?
15. Tarım araçlarının çocuk işçi çalıştırmaması konusunda neler yapabilir? Tarım araçlarının izlenmesi, denetlenmesi ve eğitilmesi konusunda hangi programlar hazırlanabilir?
16. Risk altında olan küçük yaşta çocuklar için ne tür önlemler alınmalıdır? Bu çocukların okulöncesi eğitim programlarından yararlanmasını nasıl sağlanabilir? Toplum temelli okulöncesi eğitim programları uygulanabilir mi?

Mevsimlik ve Gezici Tarım İşlerinde Çalışan Çocukların Önlenmesi İçin Temel Stratejiler

1. 15 yaşından küçük çocukların mevsimlik ve gezici tarım işlerinde çalıştırılmaları ulusal ve uluslararası hukuk belgelerine göre yasak olduğundan bu yaş grubundaki çocukların bahçe ve tarlalarda çalışmaları mutlaka önlenmelidir. Kamu, yaptırım gücünü bu çocuklar lehine kullanmalıdır. Bu durum bahçe ve tarla sahiplerine, tarım araçlarına ve mevsimlik tarım göçüne katılan işçilere bütün açıklığıyla anlatılmalıdır.
2. 16-17 yaş grubu çocukların mevsimlik ve gezici olarak tarım işlerinde çalışmaları 2015 yılına kadar aşamalı olarak sonlandırılmalı, bu çocukların istihdam edileceği alanlar için başta beceri eğitimleri olmak üzere mesleki eğitim seçenekleri geliştirilmelidir.
3. Mevsimlik ve gezici tarım işlerinde çocuk emeğinin yerine ikame edecek yerel, bölgesel ve merkezî çözümler geliştirilmelidir. Ulusal düzeyde yetişkin iş gücünün bu alanlara yönlendirilmesi için desteklenmesi veya makineli tarımsal çalışmaların desteklenmesi teşvik edilmelidir.
4. Çocukların çalıştığı ürünleri kullanan mamul üretici ve tüccarların sosyal sorumluluk kapsamında çözüm sürecine katılımı sağlanmalı, program ve projelere fon desteğinde bulunmalıdır. Bu kapsamda merkezî ve yerel düzeyde uygulamaya yönelik model projeler için sosyal sorumluluk fonları oluşturulmalıdır. Ayrıca özel sektörün çocuk işçiliği izleme sürecine aktif katılımı sağlanmalıdır.
5. Mamul üretim veya tüketim zincirinde çocuk emeğinin varlığını izleyecek bağımsız merkezî ve yerel kuruluşların rol alması sağlanmalıdır.
6. Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Projesi (METİP) kapsamında uygulanan projelerin tasarım, uygulama ve etki ölçme sürecine sivil toplum kuruluşlarının katılımı sağlanmalı, sivil toplum kuruluşlarına uygulama projeleri yapmaları olanağı verilmelidir.
7. Mevsimlik ve gezici tarım işçileri için uygun yaşam koşulları, çadır kampları veya tarla sahiplerinin sağladığı konaklama olanakları için standartlar belirlenmelidir. Başta sağlık hizmetleri olmak üzere, temiz ve sürekli içme ve kullanma suyu, atık su sistemleri, insani koşullarda konaklama olanakları sağlanmalıdır.
8. Mevsimlik ve gezici tarım işçilerinin dilek ve şikâyetleri için işçilerin kolaylıkla ulaşabileceği telefon numaraları tahsis edilmeli, işçilere çalışma, ücret ve barınma konularında danışmanlık hizmeti verilmelidir.
9. Mevsimlik ve gezici tarım işçilerini organize eden tarım araçlarının tamamının kayıt altına alınması sağlanmalıdır.
10. Toplumsal duyarlılık için yerel sivil toplum, meslek kuruluşları ve medya sürece aktif katılmalıdır. Özellikle yerel ve merkezî medyanın çocuk işçiliği izleme sürecinde rol alması sağlanmalıdır.
11. Çocuk emeğinin ortadan kaldırılmasıyla gelir kaybına uğrayacak olan ailelerin gelir kayıplarının belirli oranda karşılanmasına yönelik yeni sosyal politika önerileri geliştirilmelidir. Bu işçilerin sosyal güvenlik kapsamına alınarak hem sağlık hem de emeklilik haklarından yararlanmaları sağlanmalıdır.
12. Çocuk işçiliğinin önlenmesinde kurumlar arası iş birliğini sağlayacak merkezî ve yerel önlemler alınmalıdır.
13. Türkiye İstatistik Kurumu Bölge Müdürlükleri'nin yerel düzeyde ürün bazlı çocuk emeği tespit araştırmaları yapması konusunda girişimlerde bulunulmalıdır.
14. Mevsimlik ve gezici tarım işçilerinin konaklama durumuna göre öğrenim çağındaki çocuklara geçici, taşınabilir veya yatılı okullarda misafir öğrenci olarak eğitimlerine devamı sağlanmalıdır.

Yerel Düzeyde İl veya İlçe Eylem Planı Hazırlığı ve Uygulaması

- 1. Aşama:** Mevsimlik ve gezici tarım işlerinde çalışan işçilerin ihtiyaçlarını belirleme ve hizmet sunumu için kayıtları yapılmalıdır.
- 2. Aşama:** İl merkezi ve/veya ilçelerde Mevsimlik ve gezici tarım işçilerinin, özellikle çocuk emeğinin üretim sürecindeki durumu hakkında hızlı ve basit bir analiz yapılmalıdır. Planlama ve hizmet bu analiz sonuçlarına göre gerçekleştirilmelidir.
- 3. Aşama:** Tarımsal üretim ile ilgili bütün paydaşların sürece katılımıyla bu analize bağlı olarak temel sorun alanları belirlenmeli, gruplandırılmalı ve çözümüne öncelik verilmelidir.
- 4. Aşama:** Planlama, uygulama ve izleme sürecine katılacak bütün kurumların kapasite değerlendirmesi yapılmalı, roller ve sorumluluklar bu kapsamda paylaşılmalıdır.
- 5. Aşama:** Sorun alanlarına odaklı çözümler il veya ilçenin bütün paydaşlarıyla birlikte geliştirilmelidir.
- 6. Aşama:** Proje ve faaliyetlerden sorumlu kurum ve kişiler belirlenmeli, proje ve faaliyetler için bütçe ve diğer kaynaklar tahsis edilmeli, önerilen çözümler ölçülebilmelidir.
- 7. Aşama:** Uygulamaların izlenmesi, değerlendirilmesi ve rapor hâline getirilmesi sağlanmalıdır.
- 8. Aşama:** Yerel eylem planının izlenmesi, değerlendirilmesi ve çıktıların yeni planlanma sürecinde kullanılması için sürekli bir çalışma grubu kurulmalıdır.

Yerel Politikalar ve Uygulamalar

Mevsimlik Gezici Tarım İşçi Ücretleri ve Çalışma Esasları Toplantısı

Faaliyet	Sorumlu Kuruluş
Mevsimlik gezici tarım işçi ücretleri ve çalışma esaslarının belirlendiği toplantıya katılan temsilcilerin mevsimlik ve gezici tarım işlerinde çalışan çocuklar konusunda başta ulusal yasalar ve uluslararası sözleşmeler olmak üzere çalışma yaşamıyla ilgili mevzuat konusunda bilgilendirilmeleri.	Valilik, Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, Ziraat Odası
Mevsimlik ve gezici tarım işlerinde çalışan çocuklar konusunda toplantı kararlarının ulusal yasalara, taahhütlere ve uluslararası antlaşma ve sözleşmelere uygun alınmasının sağlanması.	Valilik, Sivil Meslek Kuruluşları
Bu toplantıda alınan kararların uygulanmasının sivil toplum ve meslek örgütleri tarafından denetlenmesi. Yıl içinde en az üç kez katılımcı bir değerlendirme toplantısı yapılması.	Valilik, Sivil Meslek Kuruluşları

Duyarlılık ve Bireysel Kapasite Geliştirme

Faaliyet	Sorumlu Kuruluş
Mevsimlik ve gezici tarım işlerinde çalışan çocuklar konusunda tarla/bahçe sahiplerinin duyarlılığının sağlanmasına yönelik eğitim verilmesi.	Ziraat Odası, Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü
Tarım araçlarına mevsimlik ve gezici tarım işlerinde çocukların çalıştırılması konusunda duyarlılığının sağlanmasına yönelik eğitim verilmesi.	Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü
Toplumsal duyarlılık için kentin belirli yerlerine afişler asılması, reklam panolarından yararlanılması.	Belediye, Sivil Toplum Kuruluşları, Ziraat Odası
Yerel televizyon, radyo ve gazetelerde mevsimlik ve gezici tarım işlerinde olarak çalışan çocuklar konusunda toplumu bilgilendirme ve duyarlılık geliştirme yayınlarının yapılması.	Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları, Ziraat Odası

Mevsimlik ve Gezici Tarım İşlerinde Çalışan Çocukların Denetimi

Faaliyet	Sorumlu Kuruluş
Çocukların çalışmaları esnasında izlenmeleri ve denetimlerin sağlanması. Bu kapsamda e-Okul modülünden yararlanarak izleme sonuçlarının kaydedilmesi.	Sivil Toplum Kuruluşları, Meslek Kuruluşları
Çalışan çocukların izlenmesi sürecinde raporlama yapılması ve bu raporların Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü'ne gönderilmesi. Ayrıca yerel ve merkezî düzeyde millî eğitim ve sağlık kurumlarıyla da paylaşılması.	Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü
Yerel düzeyde denetim mekanizmalarının geliştirilmesi ve pilot uygulamaların yapılması.	Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, Üniversiteler

Hizmet Sunumu

Eğitim

Faaliyet	Sorumlu Kuruluş
Mevsimlik ve gezici tarım işçiliğine katılan ailelerin 0-5 yaş grubu çocuklarına yönelik barınma kamplarında ve/veya işçilerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerde toplum temelli okulöncesi eğitim programları uygulanması.	Halk Eğitimi Merkezi, İl/İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü
6-14 yaş grubu çocuklara, yaş gruplarına uygun telafi amaçlı temel eğitim destek programlarının uygulanması.	Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü
15-17 yaş grubu gençlere mesleki ve beceri eğitimi olanaklarının sunulması.	
0-17 yaş arası özel eğitime ihtiyacı olan çocukların belirlenerek ailelerin bu konudaki hakları ve çocuklarının eğitim olanakları konusunda bilgilendirilmeleri, sağlık raporu almaları sağlanarak özel eğitime yönlendirilmesi.	İl/İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü

Sağlık

Faaliyet	Sorumlu Kuruluş
Mevsimlik ve gezici tarım işçilerinin genel sağlık kontrollerinin yapılması.	İl Sağlık Müdürlüğü
Hiç veya düzenli aşı olmamış çocukların aşılarının tamamlanması.	
Çadır kamp alanlarında hijyen koşullarının sağlanması, çöp toplama hizmetlerinin düzenli yapılması, kamp dışında kalan haneler için de işverenin benzeri hizmetleri vermesinin sağlanması.	İl Sağlık Müdürlüğü, Belediye
Aile hekimlerinin mevsimlik ve gezici tarım işçilerine sağlık hizmetini yerinde sunmalarına yönelik teşvik ve destek olanaklarının sağlanması.	Valilik, İl Sağlık Müdürlüğü
Bahçe/tarla sahiplerinin tarlada ilk yardım seti bulundurmaları, tarım aracısı veya yardımcısının ilk yardım eğitimi almasının sağlanması.	Valilik, İl Sağlık Müdürlüğü Ziraat Odası
Gebe kadınların yerinde izlenmesinin sağlanması.	İl Sağlık Müdürlüğü

Beslenme

Faaliyet	Sorumlu Kuruluş
Mevsimlik ve gezici tarım işçileri ve çocuklarına yönelik sağlıklı, yeterli ve dengeli beslenme konularında eğitim verilmesi, vitamin, demir vb. mikro element desteği sunulması ve gıda malzemelerinin sağlanması.	Halk Eğitimi Merkezi, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Müdürlüğü, Belediye
Kamu tarafından inşa edilen konaklama alanlarında işçilere sabah kahvaltısı verilmesinin sağlanması.	Valilik, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Müdürlüğü, Ziraat Odası
Çadır kamp alanlarında yemekhane kurularak işçilerin akşam yemeklerinin düzenli olarak verilmesi.	Valilik, Ziraat Odası

Sosyal Yardımlar

Faaliyet	Sorumlu Kuruluş
Mevsimlik ve gezici tarım işçilerinin çalıştıkları illerdeki sosyal yardımlardan yararlanmalarına yönelik programların geliştirilmesi.	Valilik, Kaymakamlık, Belediye
Mevsimlik ve gezici tarım işçileri için yeni sosyal yardım modellerinin geliştirilmesi.	Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları

Meslek Kuruluşları, Akademi ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Roller

İş Gücü Araştırmaları

Faaliyet	Sorumlu Kuruluş
Mevsimlik ve gezici tarım işlerinde çalışan çocukların iş gücü payının bulunması ve çocuk iş gücünün sonlandırılması durumunda sektörün nasıl etkileneceğinin belirlenmesine yönelik yerel düzeyde araştırmalar yapılması.	İl Üniversiteleri, Araştırma Merkezleri, Kalkınma Ajansları
İş gücü ikamesine yönelik çözümlerin geliştirilmesine yönelik araştırmalar yapılması.	
Tarımsal mekanizasyonun yaygınlaşması ve bu durumda iş gücünün olası değişimi konusunda araştırmalar yapılması.	
Mekanizasyon sonucu ortaya çıkacak iş gücü fazlasının nitelikli işlere yönlendirilmesi için çalışmalar yapılması.	Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, Meslek kuruluşları

Hizmet Sunma Kapasitesinin Geliştirilmesi

Faaliyet	Sorumlu Kuruluş
Ziraat odalarının Mevsimlik ve gezici tarım işlerinde çocuk işçiliğinin önlenmesi, denetlenmesi konusunda örgütsel kapasitelerinin geliştirilmesi.	Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü
Mevsimlik ve gezici tarım işlerinin olduğu illerde kamu çalışanları, sivil toplum, meslek kuruluşları ve yerel medyanın çocuk işçiliğinin önlenmesi ve izlenmesi konusunda örgütsel kapasitelerinin geliştirilmesi.	
İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün hizmet verimliliğini ve kalitesini artıracı çalışmalar yapılması.	Valilik, Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil İzleme ve Denetleme Olanakları

Faaliyet	Sorumlu Kuruluş
Yerel sivil izleme ve denetleme modellerinin geliştirilmesi.	Ziraat Odası, Eğitim Sendikaları
Sivil izleme uygulamasının yapılması.	Sivil Toplum Kuruluşları, Meslek Kuruluşları
İş müfettişlerinin tarla düzeyinde denetimler yapmasının sağlanması.	Valilik, Çalışma ve İş Kurumu Müdürlüğü

Tarımsal Ürün Üreticileri, Pazarlamacılar, Ürün İşleme Firmaları

İş Gücü Arzının Yeniden Şekillenmesi

Faaliyet	Sorumlu Kuruluş
Mevsimlik ve gezici tarım işleri kapsamında çocuk işçilerin üretim sürecinden çekilmesi durumunda ortaya çıkacak iş gücü boşluğunun nasıl doldurulacağına yönelik çözümler üretilmesine yönelik çalışmalar yapılması.	Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, Ziraat Odası, Kalkınma Ajansları
Çocuk emeğinin yerine ikame edecek yeni iş gücü planlanması yapılarak özellikle 19-25 yaş grubu işsizlerin istihdamı için teşvik önlemlerinin alınması.	Ziraat Odası, Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Banka Şubeleri
Mekanizasyonun artırılması için yerel teşvik modellerinin geliştirilmesi, makine ile hasat yapanların sayısının artırılması.	Ziraat Odası, Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Banka Şubeleri

İş Sağlığı ve Güvenliği

Faaliyet	Sorumlu Kuruluş
Tarımsal faaliyetlerde çalışanlar için iş güvenliği ve iş sağlığı konusunda mevcut standartların yanında yeni standartlar geliştirilmesi ve uygulanması.	Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü
Tarımsal faaliyetlerde çalışanların iş güvenliği ve sağlığına yönelik tarla sahipleri, tarım araçları ve işçilere eğitim verilmesi.	Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, Ziraat Odası
Tarımsal faaliyetlerde çalışanlar için iş güvenliği malzemelerinin temin edilmesi.	İl/İlçe Ziraat Odası
Tarımsal faaliyetlerde ilaçlamada kullanılan ilaç kutularının yakılarak imha edilmesi.	Ziraat Odası, İl Sağlık Müdürlüğü, Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü

www.kalkinmaatolyesi.org
info@kalkinmaatolyesi.org
+ 90 541 - 457 31 90

Kalkınma Atölyesi kurucularını 2002 yılında bir araya getiren mevsimlik ve gezici tarımda çocuk işçiliği konulu bir alan araştırmasıydı. Nitekim 2004 yılında kuruluşundan bu yana Atölye'nin çalışmalarında mevsimlik ve gezici tarım işçiliği ve çocuklar en önde gelen konu olmuştur. Bundan sonra da Atölye mevsimlik ve gezici tarım işçiliğinin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik çalışmalarını kararlılıkla devam ettirecektir.